

Overijssels financieel toezicht: meerwaarde in goede en slechte tijden

Almelo, 14 februari 2014

Opzet presentatie

- Aanleiding en inhoud onderzoek
- Toezicht in het kort
- Uitvoering toezicht en ervaringen gemeenten
- Overwegingen voor PS en GS
- Behandeling rapport

Waarom dit onderzoek?

- Thema aangereikt vanuit PS
- Gemeenten in financiële problemen door grondexploitaties:

Kampen verliest miljoenen op grond

Deloitte vindt grondprijzen in voorjaarsnota Almelo te hoog

Zwolle heeft 60 miljoen nodig voor grondexploitaties

De geschiedenis herhaalt zich

1985:

Moeiten gemeenten door grond

AMSTERDAM (ANP) - Eén op de vier gemeenten in ons land heeft ernstige financiële problemen of verwacht deze als gevolg van moeilijk verkoopbare grond. Dit is vastgesteld bij een onderzoek van de Stichting voor Economisch Onderzoek (SEO) van de Universiteit van Amsterdam.

Gemeenten kopen grond om deze bouwrijp te maken en vervolgens te verkopen voor woningbouw en als bedrijfsterrein. Uit een enquête van SEO is gebleken dat gemeenten op 1 januari 1983 naar schatting 48.000 hectare grond in bezit hadden om deze als bouwrijpe grond te verkopen.

Deze grond had een boekwaarde van 8,2 miljard gulden. Een deel van deze grond (30.000 ha) wordt bouwrijp gemaakt. De boekwaarde hiervan is 5,4 miljard gulden. De gemeenten willen hierin nog voor ruim 13 miljard gulden investeren. Zij hopen dat deze grond bijna achttien miljard zal opbrengen. Eén op de vier gemeenten verwacht echter dat de inkomsten de uitgaven niet zullen dekken. Deze gemeenten verwachten een gezamenlijk tekort van ongeveer 2,5 miljard gulden.

Het resterende deel van deze grond met een boekwaarde van 2,8 miljard gulden ligt nog braak, aldus de stichting. Vol-

gens SEO zijn de problemen waarschijnlijk ernstiger dan de gemeenten zelf verwachten. De problemen vinden onder meer hun oorzaak in de economische stagnatie van de laatste jaren.

- Meerwaarde in goede en slechte tijden

Wat hebben we gedaan?

Centrale vraag:

Op welke wijze geeft provincie Overijssel vorm en inhoud aan haar rol als toezichthouder op de gemeentefinanciën, toegespitst op gemeentelijke grondexploitaties en in relatie tot haar ruimtelijke rol?

Aanpak:

- Casestudy: Almelo, Borne en Zwolle
- Interviews met BZK en vier andere provincies
- Theoretisch inzicht van prof.mr.dr. Elzinga over rol PS

Toezicht in het kort

- **Basis:** artikel 203 Gemeentewet, wettelijke taak opgedragen aan GS
- **Doel:** voorkomen artikel 12-gemeenten
- **Twee vormen:** repressief (regulier) en preventief
- Financieel toezicht richt zich op de **begroting**

Wat is de status in Overijssel?

- Geen artikel 12 gemeenten en geen preventieve gemeenten sinds 2011

	Overijssel			Nederland
	Imperatief preventief toezicht (= niet sluitende begroting)	Facultatief preventief toezicht (= termijnoverschrijding)	% van totaal	% van totaal
2006	0	1: Kampen	4%	7,2%
2007	0	0	0%	4,7%
2008	2: Losser en Wierden	0	8%	3,9%
2009	2: Enschede en Losser	0	8%	2,7%
2010	2: Ommen en Tubbergen	0	8%	4,4%
2011	0	0	0%	4,8%
2012	0	0	0%	2,6%

* Exclusief toezicht dat voortvloeit uit de Wet algemene regels herindeling (arhi)

Hoe voert de provincie toezicht uit?

- Cyclisch proces
 - Gedurende het jaar: analyse financiële documenten, ambtelijke en bestuurlijke gesprekken
 - December: toezichtbrief met toezichtvorm
- Geen afzonderlijk toezicht op grondexploitaties, wel meer aandacht

Hoe ervaren gemeenten het toezicht? (1)

- Relatie en rol
 - Toegevoegde waarde vs geen nieuwe informatie
 - Wederzijds respect voor elkaars rol
- Uitvoering
 - Inhoudelijke discussies
 - Kijken vanuit en strikt houden aan regels
 - Laatste jaren intensievere ambtelijke en bestuurlijke contacten
 - Toezichtbrieven zijn constaterend en leveren weinig discussie in raad op
 - Vanuit toezicht steeds meer contact met raden, bv. presentaties

Hoe ervaren gemeenten het toezicht? (2)

- Grondexploitaties

- Gemeenten: provincie heeft weinig signalen gegeven over risico's grondexploitaties, provincie: wel in ambtelijke gesprekken, niet altijd in toezichtbrieven
- Almelo: provincie (breed, niet alleen toezicht) had meer aandacht mogen hebben voor programmering, afgelopen periode nam provincie stap vooruit in strategisch programmeren
- Sturende en controlerende rol opereren onafhankelijk, maar zijn dat eigenlijk niet
- Provincie: gemeenten zelf verantwoordelijk voor grondpolitiek, aannamen exploitaties en (verwerking) gerealiseerde resultaten

Overwegingen voor PS

1. PS hebben controlerende rol bij het toezicht.
Er zijn geen redenen om deze niet ruimhartig in te vullen.
2. Heroverweeg de huidige afspraken met GS over de informatievoorziening.

Overwegingen voor PS

3. Wij geven PS in overweging om nog actiever te sturen op herstel van het evenwicht bij woningbouw en bedrijventerreinen.

Overwegingen voor GS

4. Denk na over meer betekenisvolle invulling toezicht voor gemeente(rade)n: meedenken en adviseren
5. Bepaal gewenste en noodzakelijke diepgang en daarvoor benodigde capaciteit en expertise: bundel kennis tussen provincies
6. Evalueer regelmatig
7. Zet risicoanalyse en afwegingen over oordeel concreet en gestructureerd op papier
8. Informeer gemeenteraden proactiever over resultaten
9. Intensiveer contacten met accountants en interne beleidsafdelingen
10. Faciliteer proactief het contact tussen gemeenten onderling

Overwegingen voor GS

7. Zet de risicoanalyse en onderbouwing van de gemaakte afwegingen over de toezichtvorm concreet en gestructureerd op papier

GS-reactie: De onderbouwing van de toezichtvorm en bestuurlijke aandachtspunten sturen we elk jaar in de toezichtbrief aan de gemeenteraden. De laatste jaren vindt steeds meer maatwerk plaats. We zullen ons in de komende periode extra inzetten voor de terugkoppeling richting gemeenten.

Overwegingen voor GS

8. Informeer de gemeenteraden proactiever over (de resultaten van) financieel toezicht

GS-reactie: Wij vinden steeds beter aansluiting bij de raden. Bijvoorbeeld door ons aanbod binnen de griffierskring om presentaties aan raden te geven. De insteek daarbij is en blijft dat het aan de raden zelf is om hun rol op te pakken.

Behandeling rapport in PS

- Besproken op 8 januari 2014 in Statencommissie Kwaliteit openbaar bestuur & Financiën
 - Discussie over sturende en controlerende rol
- Besluit in PS-vergadering van 22 januari 2014:
 - GS koppelen binnen een jaar terug hoe zij invulling hebben gegeven aan de overwegingen uit het rapport
 - PS ontvangen specifiekere informatie over het financieel toezicht, o.a. over communicatie richting gemeenten
 - PS pakken hun controlerende rol ruimhartiger op basis van jaarlijkse Statennotitie met verantwoording over het toezicht

Voor verdere informatie en vragen:

Rekenkamer Oost-Nederland

telefoonnummer: 0570-665800

Nienke van der Beek

n.vanderbeek@rekenkameroost.nl

Suzanne Spenkelink

s.spenkelink@rekenkameroost.nl